

A finals del segle XVIII i al llarg del XIX, Catalunya va viure un ressorgiment econòmic gràcies al comerç amb el continent americà. El 1756 la Corona va autoritzar el port de Barcelona a enviar vaixells a Amèrica, el 1765 es va obrir a nous ports el comerç amb les Antilles i el 1778 el rei Carles III va decretar el **lliure comerç**.

Per què van emigrar els catalans?

Hi va haver dues grans classes d'emigrants: els que fugien per problemes econòmics i no tenien feina i els que marxaven per guanyar més diners per als seus negocis. Dels primers, molts van marxar quan a les zones rurals de Catalunya va arribar la fil·loxera, un insecte que va matar moltes vinyes.

Aquest moviment es va estendre sobretot a les zones del litoral, entre la població marina.

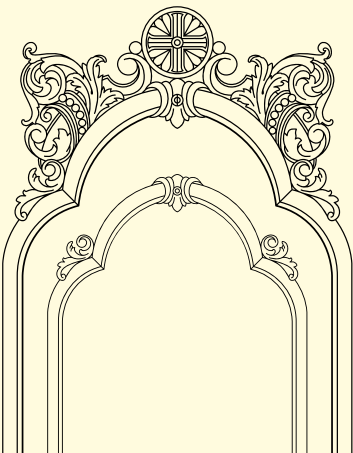
Les dones van emigrar poc, la majoria quan ja s'havien casat, tenien el marit a Amèrica i aquest les reclamava.

A detailed black and white illustration of a woman's head and shoulders. She is wearing a large, dark-colored hat adorned with a profusion of flowers and a decorative ribbon or veil. Her hair is styled in an updo. She has a high, ruffled collar and is looking slightly to the right with a gentle expression. The illustration is rendered in a classic, fine-lined style.

Com els seus marits, elles també donaren part de les seves fortunes a obres de caràcter social i benèfic. A banda de les moltes dones d'indians que es dedicaren a gaudir de la vida voltades de luxes i comoditats, d'altres destacaren per les seves activitats culturals.

- L'arquitectura noucentista incorpora característiques del modernisme i del neoclassicisme
- Els edificis no només han de ser bells sinó també han de complir una funció social

A photograph of a three-story white building with a balcony and a small balcony, likely a residential or commercial structure. The building features a prominent balcony on the second floor with a decorative metal railing. A smaller balcony is visible on the third floor. The building is set against a clear sky, and a utility pole is visible on the left side of the frame.

La Maria havia vingut a Sant Pol per problemes de salut a Cuba. Va anar a viure a Barcelona i allà hi va conèixer a l'impressor **Alfons Roca Ravell**. El 1910 va regalar, per a les Noves Escoles, 15 mapes i cartes geogràfiques per posar a la paret, també cartipassos i 200 carteres pels alumnes. La Maria i l'Alfons eren els pares de l'Antonia Roca Pujol, que es va casar amb Xavier Roca, un pastisser de Barcelona, i cada any passaven l'estiu en aquesta casa junt amb els seus fills.

La indústria del sucre

El **sucre** s'obtenia a través del conreu de la canya de sucre o canya dolça i es produïa als *ingenios*.

La producció del sucre era un procés llarg que començava recollint la canya. Un cop collida, es conduïa als *ingenios* on es pelava i es col·locava als *trapiches*. Els *trapiches* estaven formats per una sèrie de molins, moguts gràcies a la força animal, que premsaven la canya i li treien el suc o *guarapo*. També hi havia molins hidràulics que es movien amb l'aigua dels rius. Un cop premsada la canya, es bullia el suc i es portava a les *resfriaderas*, on se separava el líquid dolç dels altres, es colava i es cristallitzava.

D'altra banda tenim el **rom**, una beguda alcohòlica que també s'obté a través de la canya de sucre. El rom es fabricava gràcies a la melassa, un líquid negre que s'aconseguia després de bullir el suc de la canya. Es tractava d'un líquid residual que no servia per fer el sucre.

La canya de sucre no és una planta d'Amèrica. Era coneguda a la Xina des de l'antiquitat i va ser introduïda al Carib per Cristòfor Colom el 1493, on el clima tropical va afavorir el seu creixement.

La **Família Roca** a Cuba hi tenien una plantació i una fàbrica de sucre anomenada *Ingenio y tranquilidad* que era tan important que, fins i tot, hi tenien un tren que anava des dels camps de sucre fins a la fàbrica, i aquest fou un dels trens més antics de la història de Cuba.

Francesc Xavier Roca Pujol (Avi Xuca) era capità de vaixell, fill d'un modest pescador, en Pau Roca Fontrodona, i de la Teresa Pujol Torrus. Casat amb Rita Vivas, els seus fills foren en Francesc Xavier Roca Vivas, la Francisca Xaviera Roca Vivas i en **Jaume Roca Vivas** que, tot i que va néixer a Sant Pol, vivia a Manzanillo i fou el principal conductor de la fàbrica de sucre, situada als afores de la ciutat.

Can Cristòfol

Abat Deàs, 3

Construïda el 1870 representa l'exponent més ric d'**arquitectura neoclàssica** de Sant Pol. De gran qualitat artística i amb diferents estils, mostra una mescla de tot allò que els seus propietaris havien vist i desitjat. Es tracta d'una construcció amb planta baixa i dos pisos, amb una torre mirador -amb cúpula- que només s'observa des del carrer del darrera (Manzanillo).

La façana s'organitza segons els manuals vigents de l'època amb els ordres clàssics superposats a les columnes: jònic al pis superior i dòric al pis principal, els murs de color són ricament ornamentats mitjançant estucs i encoixinats. També trobem elements decoratius de terrissa, així com forjats a les reixes i baranes dels balcons. Al pis superior els balcons són individuals, tots ells amb volada de pedra natural. I al balcó principal hi ha un escut amb les lletres que corresponen a les inicials del nom del propietari, Cristòfol Panadero, i amb la data de l'any de construcció de l'edifici: "C.P. 1870".

Cristòfol Panadero Tarré (1835-1910) vivia a Sagua de Tánamo (zona est, com Santiago de Cuba), on hi tenia un negoci que li anava més que bé.

Estava casat amb Rosa Casellas Ferrer, ella va tornar a Sant Pol per establir-s'hi amb els seus fills. I en Cristòfol, que anava i venia d'aquí cap allà, ho feu el 1894.

Entre el 1895 i el 1897 fou alcalde, i va ser durant el seu mandat que es va aprovar el projecte per substituir l'enllumenat públic de petroli per l'elèctric. Tenia una vida molt integrada a la vila.

El Centre

Consolat de Mar, 49

Va néixer com a establiment modest, que s'afegí a un Sant Pol treballador de pescadors i terrassans que trobaven l'oci els caps de setmana en dos locals desbarjo, el *Círculo Recreativo* i a un local del Carrer Nou obert per la família Serra. El nou establiment el va fundar en **Ramon Roura**, que acabava d'arribar de Califòrnia, el 1865.

El 1888 el local pren un nou impuls, quan un grup de santpolencs de bona posició el converteixen en seu social de les seves activitats. Es crea una entitat catalanista, el **Centre Català de Sant Pol**, amb socis i vinculada al Centre Català de Barcelona. Les activitats es multipliquen i seran sobretot socials (reunions), culturals (coral i teatre), benèfiques (ajudaven a malalts i repartien menjar i béns) i força polítiques.

Sant Pol queda dividit entre els clients de la **Puda** (classe mitjana, treballadora i sobretot pescadora) i els del **Centre** (alta posició, de dretes i influència social i política). El 1892 compran la casa del davant (actual Centre Cultural i d'Esbarjo) per ampliar les instal·lacions i fer una sala d'espectacles per potenciar el grup de teatre i fer funcions obertes al públic. Actualment El Centre Cultural i d'Esbarjo segueix actiu (generalment com a sala de teatre i cinema), però el Cafè del Centre va tancar el 9 de gener de 2017.

En **Ramon Roura** vivia amb el seu germà Agustí a Montevideo i treballava a una empresa de construcció naval juntament amb altres companys. Amb la guerra civil d'Uruguai un grup d'ells decidí anar a Califòrnia amb un pailebot que s'havien construït (el Nuevo Magallanes) i que va comandar el mateix Ramon. Un cop allà uns s'hi van quedar, d'altres es van escampar per Nord Amèrica i d'altres tornaren a casa. Quan en Ramon va tornar a Sant Pol es casà amb la **Maria Paulis Roura** (la *Teta del Centre*) i creà l'establiment d'hostaleria per tirar endavant. El 1880 en Ramon va morir i la Maria va veure's obligada a fer-se càrrec de l'establiment. Va ser ella qui donà d'alta per primera vegada, i de forma oficial, un "café" en aquell local del carrer de Mar.

Les noves escoles

Santa Clara, 2

Foren finançades, majoritàriament, per 4 mecenes tots ells *americanos*: en **Ramon Planiol Claramunt** i en **Jaume Roca Vivas**, els dos tornats de Cuba i amb fortunes, propietats i negocis, i els germans **Francesc i Salvador Roca Pagés**, banquers adinerats que seguien a Buenos Aires i que des de l'Argentina mantenien una relació molt fluida amb els seus parents de Sant Pol.

Al segle XIX, la situació de les escoles de molts pobles no era gaire bona. L'any 1857 l'Estat espanyol va decretar l'educació universal i gratuïta, però no hi hagué suficients diners per construir totes les escoles necessàries. L'ajuda dels indians va ser molt important, perquè va permetre construir noves escoles i reformar-ne d'altres.

La construcció data del 1907 - 1910. És d'Ignasi Mas Morell i està considerada l'obra més interessant de la seva primera època, tot i que avui l'edifici apareix mutilat a causa de les destruccions produïdes durant la Guerra Civil, que es van destruir les figures de la Verge i l'àngel que decoraven la façana. Aquestes figures havien estat una donació de l'esposa d'en Ramon Planiol, la senyora **Clara Padilla**, fet pel qual al carrer se li va posar el nom de Santa Clara.

L'edifici té una planta baixa irregular amb un pati interior, amb un cos elevat en un dels angles (l'antiga casa del mestre) que li atorga un aspecte monumental i que està coronat per un estilitzat pinacle cònic, revestit de ceràmica vidriada policroma i acabat en paral·lamps. A nivell decoratiu cal destacar el sòcol de còdols amb pedres i petxines incrustades, així com les faixes de rajola de València vidrada de color bru que apareixen als gerros, que coronen les pilastres i la teulada, i el trencadís.

Les escoles estaven dividides per un mur que separava l'escola de les nenes de la dels nens, en dos edificis simètrics, amb dues portes d'accés i dos patis independents. Va ser l'escola de Sant Pol des del 1910 fins el 25 de gener del 1975.

L'arquitecte no va voler cobrar pel projecte (motiu pel qual el van nomenar arquitecte municipal honorari) i fins i tot el va retocar, doncs inicialment les escoles no tenien colomar (la part que hi ha entre la casa del mestre i el pinacle).

Can Norbert

Manzanillo, 67

És la casa que Pau Simón Vives va fer construir per al seu fill Agustí Simón. En Norbert Simón Olivé és el besnét de Pau Simón. Es tracta d'una casa orientada al mar, adossada per un costat a una altra casa i la resta voltada de jardí. És de planta baixa, elevada respecte del terra i amb un petit garatge; un primer pis i coberta plana de rajola. La façana principal, d'**estil neoclàssic**, es caracteritza pel petit frontó de la barana del capcer, per la cornisa motllurada i pels balcons i ampits de les finestres amb balustrades de terra cuita.

Pau Simón Vives va néixer al núm. 8 de La Riera. Amb 27 anys es feu voluntari de l'exèrcit i, el següent any, l'enviaren a Cuba. A més de fer de militar també feu d'home de negocis. Al poc temps d'arribar a Santiago de Cuba va muntar una fàbrica de terrissa, que produïa tot tipus de productes: taules, totxos per a la construcció, cassoles... Després compraria una gran extensió de terreny per a dedicar-se a la producció de tabac. El 1879 tornà de Cuba, amb 51 anys, i va comprar una casa a Barcelona, tot i que s'empadronà a Sant Pol de Mar. Va posar a treballar els diners que havia fet a Cuba fent inversions, la més forta de totes: la compra del terreny de La Punta. Mentrestant, al carrer Manzanillo, començava a construir la casa per al seu fill Agustí Simón, Can Norbert.

Agustí Simón va néixer a Cuba i amb 6 anys vingué cap aquí amb el seu pare, on vivia entre Barcelona i Sant Pol. Quan Pau Simón va morir li va deixar tota la seva herència i, amb aquesta, també les responsabilitats. Amb 23 anys, l'Agustí es va fer càrrec de l'execució del projecte de La Punta. Era culte, pioner i un home de futur. Tenia una gran biblioteca i sabia tocar el piano. Va ser el primer santpolenc en tenir cotxe, un dels que funcionava amb gasolina, i també tenia dues motos, una d'elles amb sidecar. Era aficionat a la bicicleta, a la fotografia, va portar el primer gramòfon a Sant Pol, es va comprar una màquina de projectar cinema, i usava màquina d'escriure... tot això era a finals del segle XIX, principis del XX.

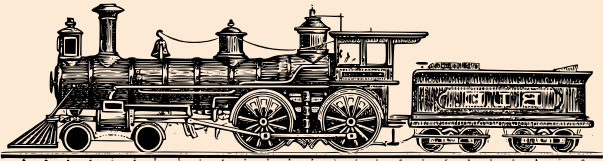
El Tabac

Era utilitzat pels pobles indígenes per fer rituals religiosos. Va ser descobert pels europeus l'any 1492 quan dos mariners espanyols exploraven l'interior de l'illa de Cuba. Aquests dos mariners van observar que els indígenes fumaven unes fulles seques que desprenien una olor estranya. Ben aviat l'hàbit de fumar es va posar de moda a Catalunya i molts catalans es van dedicar a aquest negoci. L'elaboració del tabac es feia en dues fases: el conreu de la planta a les plantacions, conegudes a Cuba amb el nom de vegas, i la producció de tabac a les fàbriques. Els homes podien fumar el tabac de diverses maneres. Els més pobres enrotllaven les fulles seques en cigars o **havans**, i els més rics el fumaven amb pipes fetes amb fusta o fang. Les **pipes** s'elaboraven a Catalunya i s'exportaven a Cuba.

El Ferrocarril

La construcció del ferrocarril a Catalunya va ser possible gràcies a diverses empreses promogudes per indians. El primer tren que es va inaugurar a l'Estat espanyol va ser a la colònia de Cuba el 1837 i va unir la capital de l'illa, l'Havana, amb la regió de Güines. Es tractava de la segona línia ferroviària d'Amèrica i la quarta del món. A la península l'any 1848 va circular el primer tren, que unia les ciutats de Barcelona i Mataró, el qual va ser promogut per l'indian mataroní **Miquel Biada Bunyol**, que també havia participat en la construcció del primer tren a Cuba. El ferrocarril arribà a Sant Pol el 1859.

La Punta

Avinguda Dr. Furest

El 1880 La Punta comptava amb unes poques cases començant des de la via del tren. Després hi havia el penyal que arribava fins al mar. A prop de la platja hi havia unes casetes que feien de magatzem de pescadors i després van ser el salí de seïtons d'en Nofre Oriol.

La Punta, aleshores, era un camí de sorra i pedra que resseguia la costa des del qual els bous arribaven a la platja del Moré per a treure-hi les barques.

La Punta d'en Pau i de l'Agustí Simón. En Pau Simón Vives arribà de Cuba i comprà el tros de la Punta des del salí fins al Moré. El 1880 rebé l'autorització de la Comissió Provincial per anar aplanant el terreny.

El projecte de la Punta tenia dos problemes: d'una banda calia fer-hi arribar l'aigua i, de l'altra, es patia perquè el mar no s'empassés els terrenys aplanats, així que es va aixecar un mur de protecció que marcaria la frontera entre la platja i el passeig. També contemplava el tancament dels terrenys per a fer-hi edificacions i jardins privats, però l'ajuntament volia una zona pública arran de platja per si hi havia algun naufragi o contratemps que els pescadors hi poguessin arribar ràpidament per terra. En Pau Simón morí el 1898 i el projecte l'heretà el seu fill Agustí Simón. El 1897 la Punta ja tenia aigua, estava mig aplanada i es dividí en parcel·les i en començà la venda a diferents famílies. A partir de la cantonada fins a gairebé el Moré, l'Agustí ho vengué tot a en Modest Furest Roca.

La Punta del Dr. Furest. El 1918 en Modest Furest Roca, després d'haver marxat a estudiar la carrera de medicina, tornà a Sant Pol per quedar-s'hi, casat i amb forts vincles a les terres gironines, on fundà l'empresa Vichy Catalán a Caldes de Malavella (una planta embotelladora d'aigua amb propietats mineromedicinales).

El 1922 encarregà el projecte de la Punta a l'arquitecte Ignasi Mas Morell. Projectà uns banys, teatre, cinema, hotels i altres centres desbarjo, fins i tot un gimnàs. D'aquest projecte en naixeria l'*Amor social* com a entitat benèfica i cultural i l'hotel *Parador de La Maresma*. I aprofitant els balcons del passeig, també es van construir cases d'estiueig.

Fonts consultades:

Arxiu Municipal de Sant Pol de Mar
Ajuntament de Sant Pol de Mar. **Pia especial de protecció d'edificis i elements**
Xarxa de Municipis Indians. **Indians**. 2015
Sauleda Parés, Pere i Sauleda Parés, Jordi. **El Sant Pol de l'avi**. Sant Pol de Mar, 1999-2000
Sauleda Parés, Pere i Sauleda Parés, Jordi. **El Sant Pol d'ahir i de sempre. El Tren i la Punta**, Sant Pol de Mar, 2006
Sauleda Parés, Pere i Sauleda Parés, Jordi. **El Sant Pol d'ahir i de sempre. El senyor Ramonet i el Sant Pol del seu temps**. Sant Pol de Mar, 2007
Sauleda Parés, Pere i Sauleda Parés, Jordi. **El Sant Pol d'ahir i de sempre. Altres apunts i retalls**. Sant Pol de Mar, 2018
M. Rosa Roura i Ferrer, **Sant Pol de Mar, Patrimoni arquitectònic**. 2010
Penya Xindries, web oficial: **penyaxindries.cat**